

SUPERBLOOM

CUM NE **DEZBINĂ**
TEHNOLOGIILE CARE AR
TREBUI SĂ NE ADUCĂ
ÎMPREUNĂ

NICHOLAS CARR

Traducere din engleză de Louis Ulrich

Titlul și subtitlul originale: *SUPERBLOOM*
How Technologies of Connection Tear Us Apart
Autor: Nicholas Carr

Copyright © 2025 by Nicholas Carr

Copyright © Publica, 2025 pentru prezenta ediție

Toate drepturile rezervate. Nicio parte din această carte nu poate fi reprodusă sau difuzată în orice formă sau prin orice mijloace, scris, foto sau video, exceptând cazul unor scurte citate sau recenzii, fără acordul scris din partea editorului.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CARR, NICHOLAS

Superbloom : cum ne dezbină tehnologiile care ar trebui să ne aducă împreună / Nicholas Carr ;
trad. din lb. engleză de Louis Ulrich. - București : Publica, 2025

ISBN 978-606-722-649-2

I. Ulrich, Louis (trad.)

316
004

EDITORI: Cătălin Muraru, Silviu Dragomir

DIRECTOR EXECUTIV: Adina Vasile

REDACTOR-ŞEF: Ruxandra Tudor

DESIGN COPERTĂ: Alexe Popescu

REDACTOR: Cristina Bălan

CORECTOR: Rodica Crețu

DTP: Răzvan Nasea

Cuprins

Cuvânt-înainte	11
Prolog. Maci	13
I Colaps	
1. O lichefiere mai bună	19
2. Confidențialitate și interes public	41
3. Feedul	71
II Tragedia comunicării	
4. Vorbire rapidă, gândire rapidă	111
5. Antipatii	137
6. Eroarea democratizării	157
III Totul este mediat	
7. Eul dislocat	199
8. Mașini care vorbesc	229
9. Lumea fără lume	261
10. Piatra doctorului Johnson	281
Mulțumiri	295
Note	297

Cuvânt-înainte

Premisa: Fiecare copil este un *superbloom*.

Până la apariția cărților, *memoria socială* a fost înmagazinată în capul „bătrânilor satului”. Ei erau depozitarii istoriei, ai poveștilor, ai miturilor și legendelor, ai experiențelor de vânat, de fabricat arme, de îngrijit animale. Bariera memoriei a fost ridicată când s-a răspândit „știința de carte”. Muzeele și bibliotecile au devenit noile depozite ale unei *memorii sociale amplificate*, cu mult dincolo de limitele ei anterioare. Astăzi, prin intermediul chatbot-urilor de IA, avem la îndemână *memoria socială a întregii umanități*. Singura condiție pentru a valorifica această energie este să învățăm să o căutăm.

Toate mamiferele sunt căutători. Jaak Panksepp, pionierul estonian al neuroștiinței afective, a susținut că instinctul de căutare (alimentat de dopamină) este cel mai nesățios dintre toate instinctele, depășind chiar și dorința carnală.

Cum putem însă descoperi energia, *memoria socială a lumii*? Punându-ne întrebări în limitele moralei actuale? Oare există posibilitatea ca narcisismul și tendințele egocentrice să ne împingă spre „dezangajare morală”? Trăind într-o realitate virtuală? „Următoarea întrebare pare evidentă: de ce? De ce să abandonezi lumea pentru o simplă simulare? De ce să schimbi bogăția unui câmp de flori pentru un *hashtag* și un *selfie*?” O posibilă concluzie: „scriitorii algoritmilor de *feed* nu sunt altceva decât Machiavelli care mânuiesc coduri – este important să fim sinceri cu privire la propria noastră complicitate. Nu

suntem manipulați să acționăm împotriva dorințelor noastre. Nu suntem ostatici suferind de sindromul Stockholm. Ni se dă ceea ce ne dorim, în cantități atât de generoase încât nu ne putem abține să ne ghiftuim.”

Creatorii de jocuri video și evangheliștii realității virtuale afirmă că „realitatea nu ne motivează la fel de eficient ca mediile virtuale. Realitatea nu este concepută pentru a ne maximiza potențialul. Realitatea nu a fost concepută de jos în sus pentru a ne face fericiți.” Atingerea unui ecran aduce, într-adevăr, recompense imediate, însă satisfacțiile sunt la fel: primare și efemere. Căutarea, chiar și când e însoțită de fricțiuni, înseamnă învățare, practicare și, în timp, oferă recompense mai satisfăcătoare. Realitatea ne motivează, ne maximizează potențialul și ne face fericiți, în special pentru că ne vom pune întrebările potrivite!

De ce fiecare copil este un *superbloom*? Pentru că, așa cum spunea Pablo Neruda, „totul este ceremonie în grădina sălbatică a copilăriei”.

Echipa Alethea

Prolog

Macii

Macii înfloresc an de an, în martie, în Walker Canyon, un loc sensibil din punct de vedere ecologic din munții Temescal, la 70 de mile sud-est de Los Angeles, însă spectacolul pe care l-au oferit la începutul lui 2019 a fost ceva special. Datorită unei ierni umede în această regiune în mod normal aridă, semințele care rămăseseră mult timp latente au germinat și macii au apărut într-un număr nemaivăzut de ani buni. Versanții canionului s-au acoperit cu covoare de flori de un portocaliu viu, aproape fluorescent – nuanța pe care o găsești pe vestele și șepcile vânătorilor. Vestea despre așa-numita superbloom* s-a răspândit rapid pe rețelele de socializare.

Primii care au ajuns acolo fost influencerii. Pe 1 martie, Jaci Marie Smith, o tânără fotogenică din Arizona în vârstă de 24 de ani, cu 400 000 de urmăritori pe Instagram și un vlog lifestyle popular pe YouTube, a postat o fotografie cu ea așezată în mijlocul florilor. Purta o salopetă portocalie, un pulover portocaliu, o fedora din lână de culoare crem și avea o floare în gură. „Nu vei influența niciodată lumea încercând să-i semeni”, spunea legenda fotografiei. Postarea a strâns zeci de mii de like-uri; la fel și o altă fotografie, ulterioară, cu ea ținând în brațe un buchet

* În traducere ad litteram, superînflorire, exces de flori, abundență de flori. Întrucât în limba română termenul presupune utilizarea unei sintagme care poate afecta fluența frazei, am preferat să folosim de-a lungul traducerii termenul *superbloom* (n.t.).

de maci proaspăt smulși, cu o legendă ce făcea reclamă mărcii de unghii false pe care o purta: „Unghii roz neon pentru o schimbare amuzantă!” – și un link de unde să le cumperi.

Pe măsură ce hashtagul #superbloom a proliferat – avea să apară pe Instagram de 100 000 de ori în următoarele două săptămâni – hoarde de căutători de selfie-uri mai puțin distinși au călcat pe urmele influencerilor în Walker Canyon. Mașinile au blocat drumurile și autostrăzile. Poliția s-a străduit să mențină ordinea. Din rațiuni de siguranță publică, orașul Lake Elsinore, aflat în apropiere, a declarat stare de urgență. Mulți dintre vizitatori, căutând fotografia perfectă, au ieșit de pe potecile marcate ale canionului și au călcat în picioare florile delicate. Alții, urmând exemplul lui Jaci Marie, au smuls buchete întregi. După ce un ofițer de trafic a fost lovit de o mașină, consiliul orașenesc al Lake Elsinore a închis drumul principal, încercând să potolească mulțimea. Ordinul a fost anulat a doua zi, când oamenii au început să parcheze la întâmplare de-a lungul drumurilor de acces și să cutreiere dealurile, cu telefoanele în mână. „Flowergeddon”, a titrat presa.

Reacția a fost rapidă și brutală. Primele comentarii despre postările #superbloom fuseseră toate radiante – „OMG, ce drăguț!”, „Adorabil!”, „Îmi place asta!” – punctate cu toate variantele imaginabile de emoji inimioară. Dar, pe măsură ce veștile despre jaful instagrameților se răspândeau, comentariile s-au înăsprit. „Nu mai distrugeți florile pentru selfie-urile voastre egoiste”, spunea un comentariu tipic. „Să ți-o trag, nemernic egoist”, spunea altul. Hashtaguri muștrătoare precum #horribleperson, #publiclandshateyou și #flowerdestroyer au fost aplicate la postările cu maci ca etichete ale rușinii. Influencerii, simțind o amenințare la adresa aurei lor de veselie efervescentă meticulos cultivată, s-au grăbit să-și actualizeze postările cu justificări sau scuze. Unii și-au șters mesajele cu

totul. Într-un minut de internet, o aparență de bucurie se transformase într-una de remușcare.

Afacerea Walker Canyon, așa cum s-a derulat ea în câmpul de maci și prin intermediul milioanei de feeduri social media, a oferit un portret în miniatură al epocii noastre frenetice, burlești și saturate de informații. A existat entuziasmul descoperirii comune și nocivitatea acțiunii gloatei. A existat democratizarea producției mediatice, unde toată lumea plăsmuia conținut și se lupta pentru aplauzele simbolice ale butonului like. A existat limbajul grăbit și hieroglific al hashtagurilor, emojiurilor și semnului exclamării. Au existat influencerii, cu confuzia lor voalată dintre comerț și conversație, și fanii care se delectau cu un spectacol de mimetism în masă. Au existat trolii și aluziile lor răutăcioase și crude, adeseori misogine. Au existat justițiarii virtuții, dornici să pună la stâlpul infamiei pe oricine se îndepărta de discursul și comportamentul prescrise. Și peste tot erau cei cu capul permanent în telefon, atât de obsedați de micile lor ecrane aglomerate încât nu puteau nici să vadă mediul înconjurător, nici să audă vocea bunului-simț.

Pe lângă portret, a oferit și o metaforă. Trăim astăzi într-o perpetuă înflorire – nu a florilor, ci a mesajelor. Telefonoanele noastre ne-au transformat în aparate de emisie-recepție umane, noduri într-o rețea de comunicații de o amploare și viteză fără precedent. Orice facem, primim și emitem întotdeauna semnale; de multe dintre acestea suntem conștienți (cuvinte, imagini, sunete), de altele, nu (date despre localizarea noastră, comportamentul și starea noastră de spirit). Când ne-am conectat prima dată la rețea, am făcut-o cu entuziasm și optimism. A fi conectat la atât de multe informații și atât de mulți oameni era palpitant și părea evident că toate acele conexiuni ne vor deschide larg mințile, ne vor mări simpatiile și vor

face lumea mai frumoasă. Mai multă comunicare ar însemna mai multă înțelegere.

N-a fost așa. Poate că entuziasmul a rămas – dacă Instagram nu te face să vibrezi, o va face TikTok; dacă TikTok pare răsuflat, există Discord sau BeReal sau orice altceva, dar optimismul s-a transformat în presimțire cu o tentă negativă. Ne confruntăm cu o serie de consecințe neprevăzute și involuntare – toate patologiile sociale expuse în Walker Canyon, dar și altele, mai sumbre – și, asemenea consiliului orașului Lake Elsinore, suntem frustrați din cauza incapacității noastre de a le rezolva. Ne petrecem zilele împărțășind informații, mai conectați ca niciodată, dar cu cât comunicăm mai mult, cu atât lucrurile par să se înrăutățească. Macii sunt luxurianți, vibranți și captivanți. Sunt, de asemenea, stridenți, invazivi și narcotici.

Partea I | Colaps

Iată că vine trupa de pionieri.
Ei pun la pământ o pădure mai mult ruptă decât tăiată.
Plantează copaci morți pentru cei vii și pe cei morți
Îi unesc printr-un un fir viu.

Robert Frost

1 | O lichefiere mai bună

Un ghid neobișnuit

Este greu de imaginat un bărbat mai puțin adaptat glumelor și fanfaronadelor pe social media decât Charles Horton Cooley. Născut în 1864 într-o familie înstărită din Vestul Mijlociu – tatăl său era un eminent jurist –, Cooley a fost un copil bolnăvicios, singuratic, chinuit de boli de stomac nedeslușite, dar debilitante. Mersul la toaletă era un chin. „Uneori cred că nu sunt bun decât pentru mănăstire”, a scris în jurnalul său. În situațiile sociale, continua el, „mă simt exilat de mine însumi”.¹ Ca adult, a rămas o persoană retrasă. Profesor la Universitatea din Michigan, inițial de economie, apoi ca membru fondator al departamentului de sociologie al școlii, a colaborat sporadic cu colegii și rareori discuta cu cineva din afara unui mic grup de prieteni și membri de familie. Își petrecea cea mai mare parte a timpului singur în biroul său din Ann Arbor, citind și reflectând, cu câte un sejur ocazional într-o cabană izolată pe care o construise în pădurile din nordul statului Michigan, pe malul lacului. „Rareori un american modern a trăit atât de departe de hărțuielile vremurilor noastre”, avea să-și amintească o rudă al lui Cooley după moartea acestuia, în 1929.²

În ciuda timidității și a manierelor sale monastice, Cooley s-a dovedit un gânditor incisiv și original în privința relațiilor sociale. Ceea ce i-a fost greu să experimenteze în mod direct a reușit să exploreze în spațiile calme ale minții sale. Scriind pe vremea când sociologia era încă o disciplină în fașă care se

străduia să se diferențieze de economie și științele politice, el a ajuns să respingă viziunea ortodoxă despre societate ca o colecție de indivizi care își urmăresc, prin competiție sau cooperare, propriile interese. În ochii lui, opusul părea mai aproape de adevăr. Mai degrabă societatea modelează individul, și nu invers. „Eul și societatea sunt gemeni”, a scris el, „și ideea unui ego separat și independent este o iluzie”.³ El credea în existența unui „spirit social” care înseamnă mai mult decât suma părților sale și a ajuns să înțeleagă că modul în care oamenii fac schimb de informații determină funcționarea acestei inteligențe colective. De fapt, Cooley a fost cel care a inventat termenul *social media* – într-un articol remarcabil din 1897, numit „The Process of Social Change” (Procesul schimbării sociale).⁴

Publicat în prestigioasa revistă *Political Science Quarterly*, articolul începe ezitant. În primele pagini, Cooley se întreabă dacă „ideea darwiniană a schimbării prin supraviețuire” ar putea ajuta la explicarea modului în care evoluează societățile. Propune o serie de observații cu privire la „elementele rasiale” și „influențele nesănătoase” care astăzi par, în cel mai bun caz, stupide și, în cel mai rău, respingătoare. După care schimbă foaia. Respinge selecția naturală și ereditatea ca forțe ale schimbării sociale. Acestea funcționează prea lent, prea la întâmplare. Ceea ce contează cu adevărat, sugerează el, este comunicarea. Deoarece noi, oamenii suntem creaturi „imitative și înțelegătoare” care ne adaptăm atitudinile și comportamentul la indiciile sociale, felul în care comunicăm determină, în mare măsură, felul cum gândim și acționăm. Ori de câte ori „mecanismele de comunicare” se schimbă, societatea se schimbă. Și, cu cât mecanismele se schimbă mai repede, cu atât societatea se schimbă mai repede.

Cele două lucruri care trebuie să coopereze întotdeauna sunt natura umană și mecanismul de comunicare. Primul este un factor relativ stabil, dar al doilea e foarte variabil și, din acest motiv, capătă un interes și o importanță deosebite. Variațiile sale au fost în general orientate în direcția unei eficiențe mai mari și, în mare parte, datorită acestui fapt, istoria ultimilor 2 000 de ani este o cronică a schimbărilor sociale rapide și accelerate.

Punând accentul mai degrabă pe mijloacele de comunicare decât pe conținut, Cooley anticipează munca celebrilor teoreticieni ai mass-media din a doua jumătate a secolului XX – savanți precum Harold Innis, Marshall McLuhan și Neil Postman, considerați astăzi drept fondatorii studiilor de comunicare contemporane. Cooley a fost, ca și ei, un ecologist media. El a înțeles că tehnologiile de comunicare sunt mult mai mult decât simple instrumente pe care oamenii le folosesc pentru a-și face auzite vocile și ideile la distanță. Fiecare medium nou creează un mediu nou. Pe măsură ce ne adaptăm la mediu, acesta ne modelează percepțiile și gândurile, relațiile cu ceilalți, chiar și sentimentul nostru de sine. John Durham Peters, profesor la Yale, subliniază că o frază crucială din articolul lui Cooley – „influențele sociale acționează printr-un mecanism; iar caracterul acțiunii lor depinde de caracterul mecanismului” – ar fi putut fi scrisă de McLuhan. Asta sugerează ceva foarte asemănător cu celebrul dicton al scriitorului de mai târziu: „mediumul este mesajul”. Amândoi au înțeles că modul în care comunicăm este chiar mai important decât ceea ce comunicăm. Amândoi au văzut în tehnologia comunicării un „motor al istoriei”, după cum spune Peters.⁵

Însă Cooley a pus accentul pe altceva decât McLuhan. Pe McLuhan l-a interesat în primul rând modul în care tehnologiile de comunicare modelează conștiința individuală